

Vergaderjaar 2017–2018

27 830

Materieelprojecten

Nr. 242

LIJST VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN

Vastgesteld 8 juni 2018

De vaste commissie voor Defensie heeft een aantal vragen voorgelegd aan de Staatssecretaris van Defensie over de brief van 1 mei 2018 inzake de behoeftestelling van het project «Apache Remanufacture» (Kamerstuk 27 830, nr. 209).

De Staatssecretaris heeft deze vragen beantwoord bij brief van 8 juni 2018. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Ten Broeke

De griffier van de commissie,
De Lange

1

Kunt u nader ingaan op de verschillen tussen de het huidige Nederlandse Apache-type, de AH-64D, en de nieuwe standaard: de AH-64E-versie?

De verschillen tussen de AH64E en de AH64D betreffen gerubriceerde gegevens waarover geen details kunnen worden verschaft. Op hoofdlijnen gaat het om de volgende verschillen:

- De AH64E heeft een betere verhouding tussen gewicht en vermogen waardoor de bemanning meer wapens en/of brandstof kan meenemen en de snelheid en reikwijdte groter zijn.
- De AH64E is uitgerust met betere sensoren en zelfbeschermingsmiddelen waardoor de bemanning op grotere afstand doelen kan identificeren en effectiever is in alle delen van het geweldsspectrum.
- De AH64E is uitgerust met betere instrumenten waardoor de AH64E minder beperkingen heeft bij verminderd zicht.
- De AH64E is uitgerust met nieuwe radio's en dataverbindingen, waardoor de interoperabiliteit tijdens het optreden in nationaal en internationaal verband verbetert.

2

Waarom wordt niet ingegaan op de risico's van het project? Bent u bereid dit alsnog te doen?

De risico's worden als laag ingeschat. Zoals ik in de D-brief «Apache *Remanufacture*» van 30 mei (Kamerstuk 27 830, nr. 234) heb beschreven, zijn er enkele aspecten die bijzondere aandacht verdienen. Deze houden verband met specifieke Nederlandse eisen op het gebied van communicatiemiddelen en luchtwaardigheid. Ook kunnen er altijd onvoorziene omstandigheden zijn die het *remanufacture* project vertragen. Hierdoor zouden de kosten kunnen stijgen. Voor al deze factoren geldt dat er risicoreserveringen tegenover staan, waardoor het restrisico als laag wordt ingeschat.

3

Klopt het dat de Nederlandse Apaches in 2040 ouder dan veertig jaar zijn en dan nog geacht worden te blijven opereren tot ongeveer 2050? Wanneer is het einde van de technische, economische en operationele levensduur van de gevechtshelikopters bereikt?

In 2040 heeft Nederland de Apache langer dan 40 jaar in gebruik. Tijdens het *remanufacture* programma wordt echter het frame vervangen en worden onderdelen toegevoegd. Bovendien worden gedurende de gehele levensduur onderdelen vervangen tijdens het reguliere onderhoudsproces. Daardoor kan de Apache, indien geïnvesteerd blijft worden in modificaties, tot ongeveer 2050 mee. Pas dan zal naar verwachting de technische, economische en operationele levensduur van de Apache worden bereikt. Defensie houdt rekening met die investeringen.

4

Heeft u overwogen om twee extra Apaches aan te schaffen, om zo weer op het oorspronkelijke aantal van dertig uit te komen? Zo nee, waarom niet? Zo ja, waarom heeft u ervan afgezien?

Dit is inderdaad overwogen, maar het operationeel relevant, betaalbaar en toekomstbestendig maken van de huidige Apache-vloot heeft prioriteit gekregen.

5

Worden de inmiddels verloren toestellen vervangen? Zo nee, worden dan de inzetbaarheidsdoelen van de Apaches proportioneel terug geschaald ten opzichte van de doelen bij de eerste ingebruikname?

Dit is binnen de thans geldende financiële kaders niet aan de orde. Het verlies is opgevangen door de overgebleven toestellen meer uren per toestel te laten vliegen. Voor de beschikbare toestellen voor gereedstelling en inzet verwijs ik naar de vertrouwelijke Inzetbaarheidsrapportage (Kamerstuk 34 919, nr. 6).

6

Wat zijn de consequenties van dit project voor de inzetbaarheidsdoelen van de Apaches?

De huidige inzetdoelstelling zal na het afronden van het project niet veranderen als het gaat om aantallen en voortzettingsvermogen. De effectiviteit zal wel toenemen. Gedurende de uitvoering van het *remanufacture* programma zullen weliswaar minder Apaches beschikbaar zijn, maar met een nauwgezette planning is inzet nog steeds mogelijk. Voor de inzetbaarheidsdoelen verwijs ik naar de vertrouwelijke Inzetbaarheidsrapportage (Kamerstuk 34 919, nr. 6).

7

Welke gebruikers van Apache-type AH-64D volgen de Verenigde Staten niet in de ombouwing van de helikopters naar het type AH-64E? Wat zijn hun beweegredenen hiervoor?

De Amerikaanse overheid deelt hierover geen informatie. Wel gaf deze in december 2016 te kennen dat van alle zestien Apache gebruikers drie gebruikers, die gezamenlijk 38 van de in totaal ruim 1100 verkochte toestellen bezitten, nog geen prijsopgave voor de modernisering naar het E-model hadden aangevraagd. De overige gebruikers hadden dit kennelijk wel gedaan.

8

Kunt u, per de door u genoemde gerelateerde materieelprojecten, aangeven wat de consequenties van dit materieelproject zullen zijn? Gaan er investeringen, die in het kader van de gerelateerde projecten zijn gedaan, verloren?

De uitrusting van het project «AH-64D Zelfbescherming» kan worden overgezet op de AH64E. De AH64E kan de munitie van het project «AH-64D Verbetering Bewapening» gebruiken. Om deel te kunnen nemen aan het *remanufacture* programma is afronding van het project «AH-64D Block II Upgrade» noodzakelijk. Met het *remanufacture* programma gaan geen noemenswaardige investeringen verloren.

Het project «Apache *Remanufacture*» heeft geen consequenties voor het project «Chinook Vervanging en Modernisering». Binnen het project «Vervanging Radio's» wordt de interoperabiliteit met de Apache meegenomen. Dit verandert niet door het project «Apache *Remanufacture*».

9

Met welke landen verwacht u in de toekomst te zullen samenwerken, als het gaat om gezamenlijke training, uitwisseling van vliegveiligheidsgegevens en kostendeling?

De samenwerking met de Verenigde Staten wordt voortgezet en de samenwerkingsmogelijkheden met het Verenigd Koninkrijk worden momenteel onderzocht.

10

Hoe gaan de verwachte levensduur van de motoren en de airframes zich verhouden na het voltooiën van het *Remanufacture* programma?

Omdat de Apaches tijdens het programma nieuwe airframes krijgen, haalt het toestel hiermee naar verwachting de geplande uitfasering. De huidige motoren worden slechts aangepast (krijgen meer vermogen) en gaan daarom vermoedelijk minder lang mee. De *US Army* wil de operationele relevantie van de Apache optimaal houden en betreft daarin ook de motoren.

11

Zijn de effecten op brandstofverbruik, betrouwbaarheid (MTBF) en levensduur van de vermogenstoename bekend en hoe verhouden die zich tot de eisen omtrent gereedheid en levensduur?

Hoe verhouden die zich tot het doel om in 2030 de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen met 20% terug te dringen ten opzichte van 2010?

Op grond van de thans beschikbare informatie van de *US Army* is de inschatting dat de betrouwbaarheid en levensduur niet significant zullen veranderen. Het effect op het brandstofverbruik is wel bekend in de zin dat ook hier geen grote verschillen zullen optreden.

Wat betreft de motor zou op termijn wellicht een besparing kunnen worden gerealiseerd als Nederland zou besluiten deel te nemen aan het *Improved Turbine Engine Program* (ITEP), een programma van de *US Army* voor een toekomstige vervanging van de huidige GE T700-701 motoren. Deze nieuwe motoren komen wellicht over 10-15 jaar beschikbaar. Mocht het vervangen van de motoren aan de orde zijn, dan zal de Kamer daarover tijdig worden geïnformeerd.

12

Wat zijn de effecten van het project «Apache *Remanufacture*» op de Life cycle Costs (LCC) en de Fully Burdened Costs of Energy (FBCE) van de Apache's?

Zoals in de D-brief gemeld, stijgen de exploitatiekosten ten opzichte van de AH-64D met € 0,9 miljoen in 2022, € 1,9 miljoen in 2023 en vanaf 2024 met € 3,1 miljoen per jaar vanwege een nieuwe radar en extra sensoren, die onderdeel zijn van de verbeterde missie-uitrusting.

13

In hoeverre is energieverbruik meegenomen in de besluitvorming voor de behoeftestelling voor dit project?

Energieverbruik is geen doorslaggevende factor geweest.

14

Kunt u aangeven op welke regel uit het Defensie Materieel Proces (DMP) u baseert dat voor dit project de B en C-fases kunnen worden overgeslagen?

Zoals beschreven in de brief van 3 mei over «Informatievoorziening over investeringen in materieel» (Kamerstuk 27 830, nr. 231) en de brief van 25 mei over «Vragen informatievoorziening over investeringen in materieel» (Kamerstuk 27 830, nr.233) zijn een B- en C-brief bij dit project niet aan de orde. In de A-fase zijn de alternatieven immers reeds met elkaar vergeleken. Uitkomst van deze vergelijking is dat aansluiting bij een moderniseringsprogramma van de Amerikaanse landmacht de meest voor de hand liggende en ook voordeligste optie is en bovendien alleen via *Foreign Military Sales* kan worden uitgevoerd. Ook is er geen sprake van een ontwikkeltraject, hetgeen de C-fase overbodig maakt.

15

Hoe hoog zijn de door u genoemde meerkosten van het niet tekenen van een contract per 31 juli 2018 voor dit project?

Mede afhankelijk van het moment waarop dan wel zou worden getekend, bedragen deze meerkosten naar verwachting minstens € 30 miljoen.

16

Waarom heeft u er niet voor gekozen om eerder een DMP-procedure bij de Kamer te starten in het kader van dit project, gelet op uw wens om per 31 juli 2018 een contract te sluiten?

Zoals beschreven in de brief van 3 mei over «Informatievoorziening over investeringen in materieel» (Kamerstuk 27 830, nr. 231) heeft Defensie als gevolg van de voorbereiding op de huidige kabinetsperiode en de nieuwe Defensienota de meeste projecten al langere tijd in beschouwing. Dit geldt ook voor het project «Apache *Remanufacture*». Voor financiële dekking moest dit project wachten op het nieuwe regeerakkoord en de integrale keuzes zoals verwoord in de Defensienota. Daarom heeft ook de A-brief op zich laten wachten en bevat deze meer informatie dan alleen het «wat» en «waarom» zoals beschreven in «Defensie Materieel Proces bij de tijd».

17

Waarom bent u niet bereid om de B-fase van het DMP-proces te volgen en de Kamer te informeren over alternatieven voor de *Remanufacture* naar AH-64E?

Zie het antwoord op vraag 14.

18

Kunt u specifieker aangegeven welke gevolgen het niet sluiten van een contract per 31 juli zal hebben voor de operationele inzet van de Apaches?

Samen met de Amerikaanse overheid is zorgvuldig een programma samengesteld dat de beste balans heeft als het gaat om de duur van het transitieprogramma en het beschikbaar zijn van gevechtshelikoptercapaciteit in de vorm van zowel oude als gemoderniseerde Apache toestellen. Als er per 31 juli geen overeenkomst is gesloten, zal een nieuw programma moeten worden opgesteld waarmee de nu voorziene balans niet kan worden gegarandeerd en ook langer moet worden doorgevoerd met de AH64D die operationeel snel aan relevantie inboet. Daarnaast moet de *US Army* dan afzonderlijke contracten aangaan voor toestellen die na 2024 worden gemoderniseerd. Hierdoor zal het project vertragen en aanzienlijk hogere kosten met zich mee brengen.